

Научна (теоријска) конституисаност оператике као дисциплине ратне вештине (полемистика)*

УДК 355.4.001

Мр Дмитар Арула, пуковник

У чланку је указано на актуелне проблеме у развоју војнонаучног рада у нас, елементарно су обрађена питања научне утемељености система војних наука и научне (не)конституисаности ратне вештине (полемистика) и, коначно, размотрено је и једно од најдискутабилнијих питања – статус оператике као (научне) дисциплине ратне вештине (полемистика).

Важећом структуром система војних наука, усвојеном након симпозијума о војној науци 1970. године, није трајно решен ниједан озбиљнији проблем у тој области, па постоји потреба за новим генералним конципирањем система војних наука, као супсистема научних области и наука у друштву. Тиме би се створиле и институционалне претпоставке за афирмацију војнонаучне делатности.

Ратна вештина се већ дуго на различите начине тумачи у свету и у нас, и тиме најдиректније условљава одговор на питање научне (теоријске) конституисаности оператике као њене дисциплине. У последње време у нашој научној и стручној јавности, уз већ честа и опречна становишта, јављају се снажније изражена промишљања и сазнања, на основу којих се, анализом развоја ратне вештине и њених научних конституенси, сугеришу нови погледи на заснованост и системност ратне вештине као науке и вештине. Тако се, поред заговарања става о полемистици као науци, наговештава и могућност конституисања њених нових научних дисциплина.

Није спорно да је оператика, поред стратегије и тактике, дисциплина (праксеолошка) ратне вештине. Но, кад је реч о оперативи као научној дисциплини, развијености њених конституенси, а посебно могућности „низовске“ диференцијације оружане борбе, као објекта (предмета) истраживања ратне вештине, на борбу, бој и операцију, према неким ауторима, проблем за сада остаје нерешен. Ипак, према нашим преовлађујућим званичним и неким ауторским становиштима, оператика се сматра дисциплином ратне вештине као науке и вештине.

Постоје стручне оцене да је симпозијум о војној науци, одржан 1970. године, био изузетно користан и потенцијално веома подстицајан за развој војне мисли код нас. Но, и поред тога, протеклих годи-

* Саопштење са Симпозијума о војној науци, одржаног у Центру војних школа Војске Југославије 25. и 26. јуна 1997. године.

на, у вези с многим значајним питањима војних наука, нарочито у ратној вештини (полемистика), остало се, углавном, на нивоу достигнутом у време симпозијума, иако су у том погледу чињени извесни напори. Неки појединачни продори су остварени, али без значајнијег одјека и озбиљнијих ефеката у домену изучавања феномена рата и оружане борбе, а поготову у домену „уређености“ система војних наука. Има и оцена да се од времена одржавања тог симпозијума војна наука развијала, углавном, на штету ратне вештине.¹

Без јасне и јединствене стратегије научноистраживачког рада у области ратне вештине понекад су нерационално трошени снага, време и кадровски и други ресурси, док разлике у приступу неким проблемима нису увек подстицајно деловале на стваралаштво у тој области. Исто тако, интересовање науке код нас, изван институција Војске, за изучавање тог подручја стварности, изгледа да није ни близу потреба и могућности, упркос томе што су рат и оружана борба и проблеми одбране уопште комплексне друштвене појаве, чије истраживање управо подразумева интердисциплинарни, мултидисциплинарни, па чак и супрадисциплинарни приступ. То, и чињеница да је одбрана једне друштвене заједнице омеђене државним границама првенствена, односно витална потреба, захтева интегративност научноистраживачког рада у тој области и висок степен повезаности и организованости посленика научне мисли у Војсци и широкој друштвеној заједници, чак и онда када се истражују специфични проблеми из домена ратне вештине (полемистика).²

Недовољно смо били отворени и према новим сазнањима и искуствима у свету, нарочито неких развијених земаља, где су, не спорећи се много око формалних питања, интензивно развијане, и даље се развијају, научне делатности, од метаистраживања до пројеката чисто примењеног карактера, чији се резултати на најповољнији начин користе у функцији „одбране виталних интереса“ њихових држава и народа.³

Парадоксално је, али тачно, да ни код нас ни у свету још увек не постоји општа сагласност готово ни о једном значајном питању из домена војне науке (војних наука): појму, објекту – предмету, језику, методама, класификацији, садржају итд. Такво стање је особито карактеристично за ратну вештину. Што се тиче наших аутора, заиста је

¹ Момчило Сакан, *Однос ратне вештине према другим војно оријентисаним научним дисциплинама*, „Војно дело“, бр. 6/1996, стр. 123.

² За тешкоће те врсте код нас за однос цивилних институција према проблемима рата и оружане борбе индикативан је податак да у званичном класификаторском низу научних области и наука у друштву, наведеном у Службеном листу Савезне Републике Југославије, бр. 61/1993, нема војних наука. Међутим, можемо се сложити с мишљењима да за статус науке у друштву, ма колико био сам по себи нужан, мора да се избори у сваком друштву сама војска научним вредностима своје делатности.

³ Америчке „бескрвне“ и војне победе у сукобима на многим тачкама света након Другог светског рата, а посебно последњих деценија, нису само резултат огромне материјалне надмоћи већ и високих домета у науци, директно стављених у службу „националних интереса САД“.

тешко идентификовати заједничке ставове код самих теоретичара војне мисли, а још теже између њих, с једне стране, и оних који се баве практичним аспектима војне делатности, с друге стране. Тако се понекад учини да је сваки покушај „да се ствари уреде“ унапред осуђен на неуспех. Осим што се могу наћи сјајне идеје у прилозима значајног дела аутора са симпозијума о војној науци из 1970. године, охрабрују новији текстови неких наших млађих аутора који су, мада по суштини иницијални, ипак веома садржајни и инспиративни за превазилажење основних проблема, првенствено у сфери односа војнотеоријског рада и војне праксе код нас. Очигледно је да такво стање захтева смирен, предан и високоорганизован рад, који треба да подрже институције државе и Војске, не само на примењеним и развојним истраживањима, већ тежишно и на пројектима фундаменталног карактера, чијим би се резултатима утицало на генерално заснивање наше војнонаучне делатности, пре свега у домену теорије (наука), а упоредо с тим и у пракси (струка).

Основни проблем и основна тачка спорења јесте питање научне (теоријске) утемељености војне науке (војних наука), где се по значају издваја научна (теоријска) (не)конституисаност ратне вештине (полемијске) као једине универзалне, аутентичне (ортодоксне) војне науке. Стога је потребно да се иде следом анализе сазнања о три значајна питања: 1) о *утемељености система војних наука*; 2) о *конституисаности ратне вештине (полемијска) као науке (ортодоксне војне)*, и 3) о *статусу оператике као (научне) дисциплине ратне вештине*. Без постицања минималног степена сагласности, ако не и потпуног консензуса, о томе шта даље треба чинити на јасном „пречишћавању“ контроверзи о проблемима научне заснованости система војних наука и проблемима конституисаности ратне вештине као науке, укључујући посебно проблем њене системности, није могуће говорити ни о оперативи као науци, односно субдисциплини ратне вештине.

О научној утемељености система војних наука

Научна (не)утемељеност војне науке (система војних наука) била је и остаје предмет нарочите пажње научне и стручне јавности код нас с обзиром на вишезначне и вишеструке импликације које тај проблем има по научну делатност која има амбиције да се бави ратом и оружаном борбом, односно специфичним проблемима војне праксе, коју треба поимати као интеракцију теорије (наука) и практичне активности у миру и рату. То питање је посебно разматрано у многим прилозима на симпозијуму о војној науци 1970. године и касније, а нарочито у последње време у радовима наших компетентних аутора (Душан Вишњић, Новак Милошевић, Станко Нишић, Радосав Шуљагић, Момчило Сакан, Радивоје Нинић итд.).⁴

⁴ Посебно указујемо на рад магистара Јана Марчека и Митра Ковача, *Научна утемељеност система војних наука*, објављен у „Војном делу“ бр. 1/1997, стр. 121–148, и на рад мр Митра Ковача, *Ратна вештина – наука или вештина*, објављен у „Војном делу“ бр. 3/1996, стр. 96–118.

Знано је да од научне (не)изграђености војне науке и позиције коју има у систему научних области и наука и друштву зависи читава „конструкција“ научноистраживачког рада оријентисаног на проблеме војне делатности и, што је посебно значајно, концепт едукације војно-научног кадра. Полазећи од принципа диференцијације и интеграције наука, тек је у (организованом) систему могуће јасно одредити циљеве и стратегију рада, те дефинисати опште и посебне задатке, а тиме и функцију појединих наука и научних дисциплина у објективном спознавању стварности.

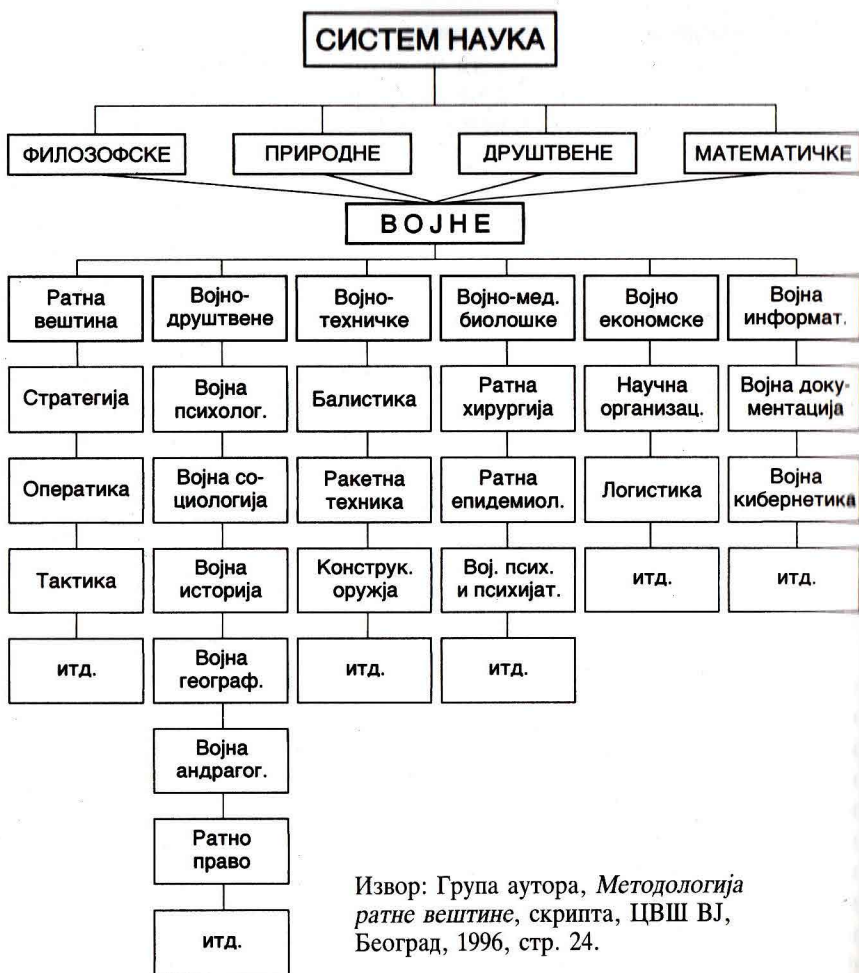
На основу увида у литературу може да се закључи да су још увек актуелна и без једнозначних одговора питања научне (не)утемељености војне науке (система војних наука) и критеријума за њихову класификацију. Полазећи од различитих методолошких становишта, мишљења су нарочито подељена: 1) о системној природи војнонаучних сазнања, тј. да ли је реч о војној науци или о војним наукама (систем војних наука); 2) о подручју, објекту и предмету истраживања војних наука; 3) о научној позицији ратне вештине (полемистика) и о њеној системности, и 4) о месту појединих војнонаучних дисциплина у класификаторском низу сопственог система, односно супсистему система научних области и наука у друштву.

Чини се да је праузрок свих контроверзи, недоумица, спорења и оспоравања која се непосредно или посредно односе на актуелно стање војних наука код нас садржан у одсуству озбиљнијих напора да се, коришћењем достигнућа савремене методологије и методолошких учења, на прихватљив начин системски уреди војнонаучна делатност. У вези с тим, Душан Вишњић упозорава да је код нас „методолошка мисао, као универзална метатеорија, недопустиво редукована у општем методолошком приступу, том општем упутству за истраживање или методолошком компасу. Та редукција састоји се у свођењу методолошког приступа на дијалектичку методу, а запостављању свих осталих: функционализма, системског приступа, психолошког детерминизма и херменеутике.“⁵

На бази различитих предлога у расправама на симпозијуму о војној науци 1970. године, усвојена је глобална структура система војних наука, која, у суштини, чини класификацију какву је понудио Стево Илић⁶, иначе подносилац уводног реферата, на основу којег се одвијао рад на том симпозијуму. Усвојеном структуром система војних наука (шема 1), мада је још увек важећа, није трајно решен ниједан озбиљнији проблем у области војне науке. Штавише, такво решење, дало је, уз позитивне, и више негативних импликација. Опште је познато да све науке могу да се класификују према различитим критеријумима: објекту (предмет), методу, циљу итд. Претходно, међутим, треба да се уважи карактер војне науке (наука), односно природа војнонаучних знања и,

⁵ Душан Вишњић, *Услови истраживачке делатности у области ратне вештине*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 32/1994, стр. 10–11.

⁶ *Војна наука*, ВИЗ, Београд, 1971, стр. 193.

Извор: Група аутора, *Методологија ратне вештине*, скрипта, ЦВШ ВЈ, Београд, 1996, стр. 24.

Класификација војних наука

сходно томе, дефинише општи методолошки приступ. Одбрана, рат и оружана борба, односно војна делатност као комплексно подручје стварности, може да се истражује само с аспекта више наука и научних дисциплина (што није спорно), које су у функционалној вези и које, као такве, чине одговарајући систем. Тако смо на трагу идеје коју су на симпозијуму 1970. године поједини аутори, нарочито А. Стојковић, покушали да афирмишу. Реч је о томе да се конципирање војних наука по одговарајућим дисциплинама постави „на сасвим нове основе – основе опште теорије система“⁷ и тако створи могућност шире примене методолошког структурализма и функционализма као опште методе истраживања феномена рата и оружане борбе.

⁷ Исто, стр. 208–224.

Структурно-функционална анализа, односно њени модели у комбинацији с другим методама и методолошким поступцима, показали су се веома ефикасним у истраживању друштвених појава. У вези с тим, Богдан Шешић наглашава да „у савременим друштвеним наукама све већу улогу играју следећа три појма: *структура*, *функција* и *систем*. Тако се не само поједини целовити делови друштва него и људске заједнице и цело друштво схватају као одређени структурално-функционални системи“.⁸

Ако се систем схвати као „структурално и функционално јединство једноврсних и разноврсних елемената или посебних чинилаца који по својим одређеним својствима, то јест по квалитетима, релацијама, везама и међусобним утицајима, чине то јединство“⁹, онда се војна делатност у ширем смислу, а нарочито рат и оружана борба као друштвене појаве (процеси), може сматрати посебним системом, изразито сложене структуре (дакле с одређеним подсистемима), у којем истовремено егзистирају (делују) све врсте функција, укључујући тзв. дисфункције и латентне функције.¹⁰

У истраживању „система“ рата и оружане борбе као специфичних сложених система и њихових подсистема, поред изучавања структуре, чинилаца и делова система (подсистема), значајно је да се истражи функција сваког чиниоца и дела (подсистема) као носиоца одређених активности и њихов утицај на систем у целини.

На основу одговарајућег методолошког приступа могуће је сврстати у јединствен систем науке и научне дисциплине које интердисциплинарно или мултидисциплинарно истражују комплексне проблеме у оквиру јединственог подручја истраживања, али с различитим објектом и предметом истраживања. Тада оне творе научни систем у ширем смислу или *функционални научни систем*. Ако су, пак, науке повезане јединственим објектом – предметом истраживања, оне чине научни систем у ужем смислу или *матични научни систем*.

Науке и научне дисциплине чије је јединствено подручје истраживања војна пракса у миру и рату, схваћена као јединство теоријског (научно) и практичног деловања, чине (или могу да чине) систем војних наука који има одлике функционалног система. Међутим, њега, поред научних дисциплина с префиксом „војна“, или како их је један аутор назвао војно оријентисаних научних дисциплина,¹¹ чији се објект и пред-

⁸ Богдан Шешић, *Основи методологије друштвених наука*, „Научна књига“, Београд, 1974, стр. 38.

⁹ Исто, стр. 36.

¹⁰ Роберт Мертон, заснивач структурално-функционалне методе, разликује следеће врсте друштвених функција: 1) манифестне – обављају се намерно и са знањем извршиоца; 2) латентне – обављају се ненамерно и без знања; 3) УИР функције – обављају се ненамерно, али са знањем; 4) ИУР функције – обављају се намерно, али без знања дејства; 5) еуфункција – складна функција која повећава степен прилагођености и регулисаности одређене друштвене структуре, и 6) дисфункција, тј. нескладна функција, којом се смањује степен прилагођености и регулисања одређене друштвене појаве, чак може да разара постојећу друштвену структуру (видети шире: Шешић Б., исто, стр. 153–168).

¹¹ Момчило Сакан, *Однос ратне вештине према другим војно оријентисаним научним дисциплинама*, „Војно дело“, бр. 6/1966, стр. 108–125.

мет истраживања налазе у оквиру матичних наука у друштву (друштвене, техничке, медицинске итд.), чине и науке и научне дисциплине чији објект (по једнима, то је рат, а по другима – оружана борба) и предмет истраживања произилазе из заједничког подручја – војне делатности. То су, према многим ауторима, војне науке или војна наука и научне дисциплине у ужем смислу, или „чисте“, аутентичне војне науке, које према критерију јединственог објекта – предмета истраживања (оружане борбе), чине (или би могле да чине) матични систем (подсистем) војних наука, где се обично мисли на ратну вештину (полемистика) и њене субдисциплине (стратегија, оператика и тактика), а неки ту сврставају и логистику. Постоје различита мишљења о томе да ли оне могу да се сматрају наукама (научним дисциплинама), али је чињеница да то зависи од развијености осталих (осим објекта истраживања) конституенас науке.

Према томе, конституисањем система војних наука као функционалног научног система с елементима матичног (за ортодоксне војне науке) и сврставањем, према одговарајућим критеријумима, у оквиру званичне класификације научних области и наука у друштву, уз настојање да се у том систему упоредо „освоји“ место за ратну вештину, могуће је научну делатност у Војсци и формално уврстити у научну делатност у друштву. Мада би тако систем војних наука неизбежно имао дуални карактер (функционални и матични), изгледа реално да, за сада, на основу додатних истраживања, буде прихваћен и друштвено верификован на начин (у могућој варијанти) који (у наведеним радовима) предлажу М. Сакан, а затим Ј. Марчек и М. Ковач.¹²

Очигледно је, међутим, да проблеми афирмације војних наука могу да се превазилазе у отвореном систему кроз развој и процес интеграције и диференцијације наука и научних дисциплина како оних „чисто“ војних и њихових дисциплина, тако и „војно оријентисаних дисциплина“, с наукама и научним дисциплинама у друштву. У том смислу би нормативно регулисање структуре и места система (подсистема) војних наука и војнонаучних дисциплина у систему наука у друштву имало вишеструке позитивне импликације за унапређење војнонаучне делатности код нас.

Проблеми заснованости и системности ратне вештине (полемистика) као науке

Да би уопште могло да се промишља о научној (теоријској) конституисаности оператике као дисциплине ратне вештине, претходно треба разрешити контроверзе, недоумице и несагласја, макар о основним питањима, која постоје у и о ратној вештини. Међу њима доминирају питања: а) да ли је ратна вештина наука или (и) вештина; б) где је место ратне вештине у систему војних наука и какав је њен однос

¹² Видети: „Војно дело“, бр. 6/1996. и 1/1997.

према другим научним областима и наукама у друштву, и с) проблем (не)системности ратне вештине као науке и, у вези с тим, критеријуми класификације по посебним научним дисциплинама. Дакле, неопходно је да се експлицитно утврди да ли је ратна вештина конституисана као наука, да ли је она системна наука и, ако јесте, које су њене дисциплине, а тек потом да ли је оператика конституисана као научна дисциплина ратне вештине.

Ратна вештина се већ дуго различито третира: на Западу – номинује се као америчко становиште, на Истоку, као совјетско или руско становиште, а код нас као становиште чија је званична верзија слична руској – као занат, вештина, наука, теорија и пракса, и као наука и вештина. Већ на први поглед, очигледно је да су различита полазишта у оцени следећег: шта ко сматра науком, колики је ниво развијености те сфере људског сазнања (мишљења) у различитим државама света, шта ко узима за приоритет у тој делатности и, особито, релативност (или неуважавање) критеријума (услова) према којима се просуђује да ли мисао која претендује да буде наука заиста то и јесте. Код нас се одавно, најчешће због исцрпности, користе ставови академика М. Марковића¹³ поводом критеријума које треба да задовољи теорија да би могла да се сматра науком. Он каже да све оно што претендује да буде наука мора да садржи барем неке од следећих елемената: 1) *језик*, као систем симбола којим се једна наука служи да би означила објекте проучавања и операције истраживања; 2) *искуствене чињенице* с одређеног подручја, односно исказе интерсубјективног карактера (који важе за већи број људи) добијене вишеструким посматрањем, експериментисањем и мерењем појединачних објективних појава; 3) *научне законе, формуле, идеалне шеме и идеалне типове*; 4) *методолошка правила* којима се регулише и усмерава процес истраживања; 5) *исказе којима се формулишу норме практичне делатности* на једном одређеном подручју; 6) *филозофске претпоставке* једне одређене концепције науке; 7) *начин одређивања* чињеница, хипотеза, закона и норми, и 8) *историју* науке. Наведени елементи (услови) из критеријума заснованости науке не могу да се користе издвојено, јер је ниво конституисаности неке дисциплине као науке функција или резултат свих или барем неких елемената, мада у том низу нису сви једнако значајни. Међутим, када се у нашој литератури разматрају проблеми методологије ратне вештине (ако се може тако назвати), као конституенси науке најчешће се помињу они које академик М. Марковић означава као нужне и довољне услове. То су: 1) *предмет*, 2) *језик*, 3) *теорија* и 4) *метод(и)*. У одређењу (не)научности ратне вештине, поједини од наведених елемената су, углавном, „камен“ спотицања. Код неких аутора то је метод, код других је теорија, код трећих је језик, док јој неки не признају научност због тога што у називу има термин „вештина“ итд. Да није тако, међу посленицима наше војне мисли и праксе не би се ставови о том питању

¹³ Михаило Марковић, *Филозофски основи науке*, САНУ, Београд, 1981, стр. 16–17.

кретали у распону од: „ратна вештина јесте наука (и вештина)“ до: „није наука ни у елементарном виду“. Ко год, дакле, покуша да се изјасни о томе да ли је ратна вештина наука, уз релативизацију услова (критеријума) које је формулисао академик М. Марковић, или, пак, њиховом стриктном применом, без остатка (не увиђајући да је аутор употребио синтагму „да садржи бар неке од следећих елемената“, што ће рећи не све), наћи ће се у позицији да му она друга страна приговори или да не уважава науку, или да је „философ без покрића“ итд.

Чињеница је, ипак, да се ратна вештина, као уосталом свака наука у настајању („млада“ наука), развијала и пролазила (пролази) кроз исте (сличне) фазе до своје конституисаности. Ако се, тако, за творца „ратне вештине“ узме немачки генерал Клаузевиц (премда постоје и друга мишљења), који је увео термин који се још користи, онда о њеном развоју као науци може да се говори тек непун век. При томе, сам Клаузевиц није изричито користио термин „наука“ уз појам „ратна вештина“, него „ратоводство“ у смислу „вештине употребе датих средстава у борби“, ¹⁴ али је, говорећи о подели ратне вештине (ратоводства) био изричит: „тактика је наука (курзив Д. А.) о употреби оружаних снага у боју, а стратегија наука (курзив Д.А.) о употреби бојева за постизање ратног циља“. ¹⁵ Дакле, није спорно, да је ратна вештина настала и развијала се у оквиру вештине с тенденцијом њеног уопштавања у смеру: од доктринарне теорије (упутство струке за испољавање вештине), преко теоријског уобличавања, до теорије (која је по суштини научна). Може се рећи да је тај процес зачет још пре две и по хиљаде година, ако се Сун Цу Вуова *Вештина ратовања*, сматра као „најстарије дело из области војне науке“, како пише у поднаслову нашег издања тог дела. ¹⁶ Приређивачи тог издања у предговору наглашавају, поред осталог, да код Сун Цу Вуа „највише запањује правилност погледа на однос теорије и праксе“, и како „из дубине времена он нам саветује да не водимо само рачуна о теорији него да искористимо и сваку погодну околност преко и изнад обичних правила“, те да то дело подсећа „на основне идеје ратне вештине које понекад губимо из вида у сложеним облицима модерног ратоводства“. ¹⁷ Питање да ли је то наука може бити предмет анализе, али многе Сун Цу Вуове „научне законе“ вероватно нико до сада није оспорио.

Право је питање, међутим, да ли је *теоријски фонд* ратне вештине толики и такав да она може да се сматра више науком него вештином, или и науком и вештином. С обзиром на тај конституенс, код већине наших аутора преовлађује становиште да је ратна вештина наука у настајању, јер јој је теорија више доктринарна него научна. Да би се развијала као наука потребно је да се обогаћује њена теорија, а тиме

¹⁴ Клаузевиц, *О рату*, „Војно дело“, Београд, 1951, стр. 91.

¹⁵ Исто, стр. 92.

¹⁶ Сун Цу Ву, *Вештина ратовања*, Београд, 1952.

¹⁷ Исто, стр. 5–7.

и пракса за будуће време на основу општег става о јединству теорије (науке) и струке (праксе).

Даље, о *објекту – предмету* ратне вештине (полемистике), постоји мање-више сагласност, с варијацијама које произилазе из њихових различитих схватања. Ипак, може да се каже да се скоро сви аутори слажу с тим да се ратна вештина бави изучавањем *оружане борбе*. Међутим, неки сматрају да је оружана борба предмет, а заправо је реч о објекту истраживања ратне вештине, док њен предмет чине (или би требало да чине), с једне стране, комплекси филозофских, методолошких и других недостатака полемистике и, с друге стране, комплекси нових, актуелних, често и специфичних проблема припреме и извођења борбених дејстава у оружаног борби.¹⁸

Језик ратне вештине, као и њена теорија, развијао се, и развија се, прво и упоредо као доктринарни језик (језик праксе). Чини се да многи неспоразуми и неразумевања (и у струци и у науци) произилазе из стања у којем значење мноштва специфичних термина још увек није прецизно утврђено. То и није чудно ако се зна да употреба речи и термина, ипак, претходи њиховом дефинисању. Стварно значење једног симбола (и речи), особито у струци и науци, опредељује контекст мисли у којем се тај симбол користи, али и његова вербална дефиниција. Тиме се не искључује, већ наглашава потреба да се дефинишу појмови и, истовремено, указује на редослед у процесу конституисања и развоја језика уопште, а посебно језика науке. Без прецизно утврђених значења симбола нема стабилне и озбиљне мисаоне комуникације.

Методолошки проблеми ратне вештине нису ништа мањи. Напротив. Но, ако се узме у обзир чињеница да је ратна вештина превасходно друштвена наука и да се методологија друштвених наука и, у том оквиру, посебно специјалне методологије, интензивно развија у свету тек након Другог светског рата, онда недовољна изграђеност методологије није спецификум ни наш, нити посебно ратне вештине. Мада је, у основи, тачна тврдња да „метод претходи науци, без метода наука не може ни настати“, ¹⁹ ратна вештина није без метода, али је још увек без специфичних, аутентичних метода. Она користи методе и технике које су мање-више апликација метода и техника истраживања друштвених и других наука, док су настојања да се пронађе аутентичан метод полемистике још увек само покушај (ратна игра као посебна научна метода истраживања оружане борбе).²⁰

За наведену тему изузетно је значајан и проблем *системности ратне вештине*.²¹ Наиме, у просуђивању о нивоу развијености ратне вештине,

¹⁸ Душан Вишњић, *Услови истраживачке делатности у области ратне вештине*, „Савремени проблеми ратне вештине“, исто, стр. 11.

¹⁹ Исто.

²⁰ Радован Радиновић, *Метода ратне вештине*, ВИЗ, Београд, 1983.

²¹ Појам „системна наука“ има извориште у општој теорији система (Л.в.Берта-ланфи), насталој као резултат тежњи да се превлада механицизам у истраживању појава стварности, које третира као „системне објекте“ чији су делови у сложеној интеракцији и могу бити подељени на подсистеме. Дакле, системна наука у свом систему има специјалне научне дисциплине (субдисциплине) о заједничком комплексном објекту – предмету истраживања.

поготову ако се узму у обзир тенденције да то буде (или да јесте) општевојна матична (једина аутентична војна) наука, питање њене системности, односно поделе на дисциплине, једно је од незаобилазних, ако не и основно питање. При томе, не треба занемарити чињеницу да нове научне дисциплине настају (издвајају се) из постојећих, као израз достигнутог степена развијености дотичне науке, полагањем од ваљаних критеријума класификације, диференцијацијом објекта (предмета) истраживања на основу његове унутрашње структуре, али и развојем осталих конституенаса (теорија, метода, језика итд.) нових научних дисциплина.

У вези с поделом, углавном преовлађују ставови да ратна вештина као наука садржи три дисциплине: стратегију, оперативну и тактику. Неки аутори ту сврставају још и општу теорију полемистике, руковођење (командовање), логистику и друго. Према руским гледањима (и већини становишта у нашој теорији), ратна вештина (полемистика) као системна наука обухвата: стратегију, оперативну (оперативна вештина) и тактику. Западни извори, узимајући као основ традиционалну поделу коју је извео Клаузевиц, у ратну вештину сврставају стратегију и тактику, а у последње време и логистику. У ствари, основне разлике произилазе из тога који су критеријуми узети у обзир приликом извођења дисциплина ратне вештине. Наиме, науке могу да се класификују на основу два методолошки призната критеријума или принципа: 1) према критеријуму објекта (предмета) њиховог изучавања (зависно од достигнутог степена диференцијације објекта), што је основна класификација, и 2) према критеријуму утврђених веза и прелаза између наука, што је функционална класификација.

Критичари тзв. тројне и двојне поделе ратне вештине своја упоришта траже баш у критеријумима класификације, налазећи да је та подела изведена у првом случају (тројна подела) према критеријуму циља, односно нивоу снага ангажованих у сукобу, а у другом случају према критеријуму фаза обављања задатка („западњачка“ класификација двојно-тројне поделе: стратегија – обухвата све што претходи борбеним дејствима, тактика – саму реализацију задатка, и логистика – интегрално обезбеђење јединица у борбеним дејствима). Полазећи од чињенице да је свака наука (ако је наука) универзална, могу да се поставе питања како то да „западни“ извори експлицитно не наводе да је ратна вештина наука (иако нема сумње да је заснована на најновијим достигнућима науке) и да у њиховом класификационом низу нема оперативне, да се по „руским“ гледањима оперативна третира првенствено као оперативна вештина,²² односно праксеолошка дисциплина, а по нашим (преовлађујућим) оперативна је субдисциплина ратне вештине као науке и вештине. Ето „крунског“ аргумента критичарима да су постојеће дисциплине ратне вештине настале и остале (за сада) праксеолошке дисциплине, односно нивои вештине.

²² Група аутора, *О совјетској војној науци*, ВИЗ, Београд, 1996, стр. 270–276.

Код нас је много писано и дискутовано, често полемички жустро, за и против ставова о могућности поделе ратне вештине на стратегију, оперативу и тактику, а нарочито о статусу тих дисциплина. Међутим, проблем је остао нерешен. У последње време, јављају се другачији погледи²³ управо о системности ратне вештине и њеним дисциплинама. Тражење пута ка дефинисању научног система полемистике иде у смеру тзв. теорија о макрофункцијама и микрофункцијама борбених дејстава (командовање, ватра, маневар, обезбеђење борбених дејстава итд.) на основу функционалне анализе објекта и предмета ратне вештине. При томе се занемарује „нивовске“ класификација на стратегију, оперативу и тактику као научне дисциплине. Даље, с обзиром на ниво развијености полемистике, сугерише се став да „може се говорити о полемистици као универзалној науци о оружаној борби, с релативно заокруженим целинама на нивоу теорија и учења која могу израсти у научне дисциплине“.²⁴ Такође, сматра се да „научни систем полемистике могу да чине следеће дисциплине: општа теорија полемистике, историја полемистике и методологија ратне вештине – полемистике“²⁵, и да се оставља могућност да се у оквир „опште теорије полемистике“ евентуално сврстају и „посебне“ теорије – теорија стратегије, теорија оперативе и теорија тактике, које у садашњем научном систему полемистике постоје као засебне научне дисциплине. Ипак, мишљење је да се, према критеријуму расположивог знања, за сада, у научне дисциплине полемистике може сврстати само општа теорија полемистике.

Када је реч о дилеми да ли прихватити термин (и појам) ратна вештина или (и) полемистика, сматрамо да би се, ради превазилажења контроверзи које је изазвао и изазива сам термин „ратна вештина“, за појам делатности која се бави теоријским и практичним аспектима оружане борбе могао прихватити термин *полемистика*, полазећи од аргументације коју је, залажући се за то, Радосав Шуљагић навео у својој докторској дисертацији,²⁶ именујући полемистиком „науку о ратној вештини“. Међутим, чини се разложним и став Ј. Марчека и М. Ковача да се у одређењу полемистике синтагма „наука о ратној вештини“ замени синтагмом „наука о оружаној борби“²⁷, те да се тако и у називу сугерише да је реч о науци, а не о праксеолошкој дисциплини. Наиме, и у другим њиховим радовима²⁸ приметно је оправдана разлика између полемистике и ратне вештине, и то тако што полемистику разумеју као метатеорију постојеће доктринарне „теорије“, заснивајући

²³ Реч је о групи истраживача у Институту ратне вештине Војске Југославије.

²⁴ Јан Марчек и Митар Ковач, *Научна утемељеност система војних наука*, исто, стр. 142 и 143.

²⁵ Исто, стр. 143.

²⁶ Радосав Шуљагић, *Теорија ратне вештине – научна изграђеност теорије југословенске ратне вештине*, докторска дисертација, УВЈ, Београд, 1993, стр. 223–224.

²⁷ Јан Марчек и Митар Ковач, *Научна исходишта војне доктрине* (рукопис), 1997, стр. 9.

²⁸ Јан Марчек и Митар Ковач, *Научна утемељеност система војних наука*, исто, и Митар Ковач, *Ратна вештина – наука и вештина*, исто, бр. 3/1996.

тај став на оцени да је ратна вештина била, и још увек јесте, заснована на теоријски и методолошки непровераваном искуству, и да је као таква, више вештина практиковања него наука, па би ратна вештина могла остати струка (вештина практиковања) и постати наука (теорија).

Најзад, можда би се за ратну вештину могло устврдити да је наука у настајању; да припада низу друштвених наука; да је (или може бити) фундаментална, односно матична наука за свој објект истраживања (оружана борба), тј. једина аутентична (ортодоксна), универзална војна наука; да је (потенцијално) системна наука, јер има (или може да има) своје субдисциплине; да је и примењена наука с наглашеном нормативно-апликативном функцијом (оријентисаност на практичну примену научних знања других егзактних и неегзактних специјализованих научних дисциплина), те да је и вештина у сва три значења вештине (способности за радњу, правила како обављати радњу и сама радња) везане за војну делатност, превасходно за припрему и извођење (пракса) борбених дејстава.

Статус оператике као (научне) дисциплине ратне вештине (полемистика)

На основу наведеног, видљива је сва сложеност одговора на питање да ли је оператика научна дисциплина и, као таква, да ли је дисциплина ратне вештине (полемистика) или није. Зато је, изгледа, оператика „најдискутабилнија“ и највише оспоравана дисциплина полемистике. Нека глобална и у суштини веома различита становишта о месту и статусу оператике у сфери војне мисли произилазе из различитог схватања полемистике као науке и, у вези с тим, првенствено из различитог схватања њеног објекта и предмета истраживања (оружане борбе као друштвене појаве и онога што је чини – борбених дејстава као друштвених процеса), као и општег методолошког приступа истраживању феномена оружане борбе.²⁹

Два основна становишта о схватању оператике поједностављено се називају руским или совјетским (и нашим) и западним или америчким. Према првом тј. руском и преовлађујућем становишту код нас, оперативна вештина (оператика) јесте грана ратне вештине јер има своје место у низу субдисциплина: стратегија – оперативна вештина (оператика) – тактика. Оператика се, дакле, сматра и научном дисциплином с експлиците одређеним објектом (предметом) изучавања – операцијом, што је највиши и најсложенији облик борбених дејстава (оружане борбе), за разлику од стратегије, која „изучава оружану борбу као целину“, и тактике, „чији је домен изучавања борба и бој“. Према другом, тј. „западњачком“, односно америчком гледишту, чије прапо-

²⁹ О онтолошким, епистемолошким, аксиолошким и неким другим проблемима концепције предмета и методологије ратне вештине опширније у: Душан Вишњић, *Појам оружане борбе*, ВИНЦ, Београд, 1988, и у другим радовима тог аутора.

четке многи теоретичари приписују Клаузевицу, ратна вештина има своје дисциплине: стратегију и тактику, мада теоретичари на Западу изричито не дефинишу ратну вештину као науку. Полазећи од критеријума обављања борбених задатака, они сматрају да све оно што, условно речено, припада фази припреме обрађује стратегија, а да оно што припада реализацији обрађује тактика. Осим тога, логистику такође сматрају дисциплином ратне вештине која се бави проблемима интегралног обезбеђења јединица у борбеним дејствима, па као таква „искаче“ из логичког низа стратегија – тактика.

У нашој литератури, међутим, има мишљења да и на Западу фактички постоји и да све више усвајају тзв. тројну поделу ратне вештине, на: стратегију, оперативну и тактику. Но, те анализе су често наменске (како одговарају аутору), ослоњене великим делом и на преводе у којима је термин „операција“ у веома широкој употреби и користи се за све врсте и све нивое (у смислу величине и структуре снага, простора, времена и циља) невојних и војних „кампања“ или у другом, сасвим одређеном значењу. Илустративан пример за то је, на пример, тумачење Жоминијеве поделе ратне вештине у делу *Преглед ратне вештине*, на стратегију, велику тактику, логистику, детаљну тактику, артиљеријску и инжињеријску вештину, у чему неки аутори „назиру зачетке тројне поделе ратне вештине“.³⁰ Други, пак, у томе препознају, као и код још неких теоретичара на Западу, да је двојна подела ратне вештине (на стратегију и тактику) уска, па тактику деле на велику и малу, а стратегију на велику, средњу и малу, алудирајући на оперативну, док неки, на пример, истовремено тврде да је „познати француски генерал Бофр увео, чак појам – оперативна стратегија“.³¹ Међутим, Бофр у свом делу *Увод у стратегију* уопште не разматра „двојност“ или „тројност“ ратне вештине, већ на себи својствен начин анализира (и класификује) стратегију (тотална, генерална и оперативна). При томе, стратегију дефинише као „вештину дијалектике воља уз употребу силе ради решења њиховог сукоба“, а термин „оперативна стратегија“ везује за појам „операције“, који има значење „скупа припремних мера и маневра“ при употреби снага, за разлику од „битке“, коју схвата као „само један тренутак, завршетак“ војничког ратовања.³³

Укореењено схватање да је тзв. тројна подела ратне вештине, на стратегију, оперативну и тактику, изворно поникла на Истоку, пре свега у совјетској војној теорији, такође изгледа да нема чврсто упориште. Наиме, у литератури се наилази на мишљења³⁴ да је Молтке Хелмут

³⁰ Група аутора, *Методологија ратне вештине*, скрипта, ЦВШ ВЈ, Београд, 1996, стр. 43.

³¹ Новак Милошевић и др., *Основи методологије ратне вештине*, I део, скрипта, ЦВШ ВЈ, Београд, 1984, стр. 31.

³² Андре Бофр, *Увод у стратегију*, ВИЗ, Београд, 1968, стр. 21.

³³ Исто, стр. 61.

³⁴ На пример, група аутора, *Методологија ратне вештине*, исто, стр. 43, и Слободан Софранић, *Оперативна јединица ПВО*, НИУ „Војска“, Београд, 1995, стр. 12.

(Старији), у својим делима *Инструкција командантима великих формација, 1869.* и *О стратегији*, први поделио ратну вештину на три наведена дела, насупротив тада владајућој клаузевицевој двојној подели. Молткеову тројну поделу прихватио је Шлифен и даље теоријски разрадио и практично проверио у француско-немачком рату 1870–1871. године. То су само неки примери различитих тумачења страних извора када је реч о оперативи. На основу њих је јасно колико су поједине анализе поуздане и колико је „тежак терен“ за разматрање статуса оператике као (научне) дисциплине ратне вештине.

Према преовлађујућим ауторским (и званичним) становиштима оператика је дисциплина ратне вештине (полемистика) као науке и вештине. Међутим, има аутора који сматрају да је „између тактике и стратегије насилно угурана лексички, а тиме и логички неодржива оператика“³⁵. Чини нам се да главни спорови настају поводом тога како се схвата оружана борба, дакле, објект (предмет) изучавања ратне вештине. Наиме, ако се пође од тезе да су стратегија, оператика и тактика научне дисциплине ратне вештине, онда је, следом критеријума које је формулисао академик М. Марковић за идентификацију било које науке, незаобилазно питање шта је објект (и предмет) изучавања стратегије, шта оператике, а шта тактике. Да би се, евентуално, дошло до одговора на претходно питање треба се присетити да нове научне дисциплине настају (издвајају се) диференцијацијом објекта и предмета неке науке, као резултат достигнутог нивоа њене развијености, која је остварена (и остваривана) у непрекидном процесу сталног интерактивног односа теорије (науке) и праксе (струке), тако да сучељавање око питања шта је примарно (или шта чему претходи) – теорија или пракса, има понекад одлике сколастичког надмудривања. Такође, при покушају анализе објекта (предмета) ратне вештине (полемистике), са намером да се идентификују (потврде или не потврде) постојеће научне дисциплине и „види“ могућност настанка нових научних дисциплина значајан је методолошки приступ који опредељује начин и дубину мисаоног обухвата појаве оружане борбе.

Постоје скоро општа сагласност о томе да су стратегија, оператика и тактика дисциплине ратне вештине, настале и остале као израз њене практикабилне структуре, тј. да су то праксеолошке дисциплине (структура, вештина) које се баве проблемима припреме и вођења борбених дејстава (оружане борбе) на одређеном нивоу практиковања. Оне (стратегија, оператика и тактика) јесу, према томе, теорија (доктринарна) и вештина припреме и ангажовања снага у борбеним дејствима. Услед тога преостаје питање *шта је објект (предмет) проучавања оператике* као претпостављене научне дисциплине ратне вештине (полемистике). И у тим промишљањима постоје различита одређења и схватања, која би условно могла да се сврстају у две „струје“.

³⁵ Душан Вишњић, *Покушај идентификације концепције ратне вештине и њених филозофских претпоставки*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 24/1992, стр. 29.

Прва (у нашој теорији струке преовлађујућа) „струја“ је она према којој је *операција*, као највиши и најсложенији облик борбених дејстава – оружане борбе,³⁶ објект (предмет) оператике као научне дисциплине (али и као вештине). Дакле, то је онај тзв. нивовски приступ ратној вештини и њеном предмету, условно речено у смислу: стратегија – оружана борба као целина; оператика – операције; тактика – борба и бој. При томе се чак појављује и подела тактике на „тактику 1“ и „тактику 2“, с обзиром на ниво обухвата теорије о борбеним дејствима (тактика 1 – борба, тактика 2 – бој). Према том приступу, операција као облик борбених дејстава (највиши) има двосмерни смисао (сукоб двеју страна највишег нивоа). Појава (настанак) операције се види као резултат развоја ратне вештине и, посебно, техничко-технолошког напретка који је изменио „слику“ рата, с аргументацијом да је рат, као најсуровији друштвени сукоб, поодавно престао да се своди само на свој драстични израз – оружану борбу, и да се води на свим пољима људске делатности, те да нема више „централне битке“ као елемента његовог решења, већ се води низом узастопних операција (бојеви и борбе) до коначног решења.

Други приступ, којим се, у суштини, негира могућност идентификације операције у структури појаве коју називамо оружаном борбом, заправо је заснован на другачијем промишљању облика борбених дејстава (оружане борбе). Наиме, према том приступу, облици борбених дејстава (као двосмеран сукоб) јесу *бој* и *битка*, а под операцијом се подразумева свако ангажовање снага у тим облицима, од припреме до реализације. Операцију реализују (припремају и изводе) снаге без обзира на њихову структуру и величину (и чета и армија у смислу јединице која је носилац процеса борбених дејстава). Присталице тог становишта упориште налазе у клаузевицевском поимању ратне вештине, у делима наших војних мислилаца с почетка 20. века и њиховом схватању операције (на пример, Живојин Мишић), као и савремених западних погледа на операцију као „кампању“ (ангажовање) сопствених снага. Према њима, бој је почетни облик оружане борбе и најчешће чини фазу битке коју схватају као сукоб две крупне непријатељске формације различитог нивоа снага (на пример, сукоб корпуса и бригаде), које су носиоци процеса и антипроцеса борбених дејстава, односно реализатори циљева (супротстављених), одговарајућих задатака и функција (радње, делатности).³⁷ На примеру сукоба корпуса и бригаде, да би потврдили да су у праву, присталице тог становишта постављају питање како се тај сукоб може назвати. За корпус то је операција (према

³⁶ „Може се релативно поуздано тврдити да скоро све оно што наша актуелна теорија назива облицима борбених дејстава можемо назвати облицима оружане борбе“ (Душан Вишњић, *Појам оружане борбе*, исто, 1988, стр. 107).

³⁷ На тој идеји препознаје се њихова структурално-функционална методолошка оријентација у анализи оружане борбе као појаве стварности коју чине два међусобно неиндиферентна процеса борбених дејстава, а из тога и наговештај могућности да микрофункције и макрофункције (групе функција) борбених дејстава (командовање, ватра, маневар, заштита, морал итд.) буду садржаји изучавања (заснивања) нових научних дисциплина полемистике.

првом становишту), а за бригаду то је бој, па питају како се један сукоб може двојачко назвати.

То су, крајње поједностављено назначена, два основна становишта о одређењу и схватању (могућег) објекта (предмета) оператике. Осим њих, има и других, која више или мање одступају од та два основна становишта. Дакле, остаје нерешен проблем да ли се може, као предуслов издвајања нових научних дисциплина, објект (предмет) ратне вештине – оружана борба, диференцирати по нивоима: борба – бој – операција, или по неком другом критеријуму (на пример, по функцијама – ватра, маневар, информација итд.).

Без прејудуцирања одговора на питање о научној (не)конституисаности оператике као (научне) дисциплине ратне вештине, ако је (или би могао бити) објект – предмет оператике операција, могуће је указати на нека изворишта назначених разлика у вези с појмовним одређењем операције. Наиме, операција се, као и бој и борба, сматра обликом борбених дејстава и тако се код нас доминантно и схвата и користи у литератури теоријског и доктринарног карактера и у струци. С друге стране, постоји становиште, које добија све више следбеника, према којем су операција, бој и борба облици оружане борбе. А заправо, ту искрсавају тешкоће због различитог схватања (одређења) или, боље речено, одсуства јасне термилошке дистинкције између два основна категоријална појма ратне вештине – оружане борбе и борбених дејстава. Загоровници другог становишта, према којем су борба, бој и операција облици оружане борбе, свој став заснивају на сасвим одређеном тумачењу релације оружане борбе и борбених дејстава.³⁸ Неки од основних елемената, према том тумачењу, јесу: оружана борба и борбена дејства нису синонимима, то није ни однос општег и посебног, већ однос целине и дела; то су синтагме којима се означавају различити друштвени процеси; борбена дејства су посебни друштвени процеси који сами за себе представљају односе и путем сложеног односа два међусобно супротстављена процеса, који су истовремено и односи, чине оружану борбу, па тако оружану борбу можемо схватити као однос односа, тј. наглашено сложену појаву. Дакле, оружана борба уопште јесте теоријска апстракција чији су „саставни делови“ супротстављени друштвени процеси – борбена дејства. Према томе, ако је оружана борба тоталитет (целина) појаве коју чине два супротстављена процеса борбених дејстава, онда борбу, бој и операцију (схваћене као двострани однос) треба разумети као релативно издвојене целине, односно облике оружане борбе (а не борбених дејстава). То значи, да би било упутно операцију поимати (полазећи од критеријума нивоа снага, простора и времена трајања појаве) као највиши и најсложенији облик оружане борбе, а борбу и бој као „ниже“ облике, који најчешће чине фазе операције. Тако схваћена операција, чини се, могла би да остане (или постане) објект проучавања оператике – (научне) дисциплине ратне

³⁸ Видети: Душан Вишњић, *Појам оружане борбе*, исто.

вештине као науке и вештине, а њен предмет би могао да се одреди као комплекс нових, актуелних и међусобно сродних теоријских проблема, али и оних што настају или могу настати и које човек мора да решава у току припрема за учешће у операцији и у време њеног постојања као друштвене појаве. За остале конституентне научне (не)заснованости оператике (језик, теорија, метод итд.), начелно, могло би да се каже да важи све оно што важи и за ратну вештину, али с извесним специфичностима.

Теорија оператике је код нас развијена готово искључиво као теорија струке – доктрина, која, поред тзв. основа операције (појам, значај, класификација, циљ, подела на етапе, зона, груписање снага, оперативни борбени распоред, подршка, командовање, основни садржаји и обезбеђење операције), тежишно обухвата проблеме припреме и вођења оружане борбе (борбена дејства) на оперативном нивоу. И за *језик оператике* може да се каже да више постоји као доктринарни језик (језик праксе), у којем значење многих специфичних термина још увек није прецизно утврђено. Теорија оператике (онолико колико је има) и њен језик припадају, у суштини, теорији и језику ратне вештине, која, као ни оператика, *нема своје посебне научне методе*, већ у истраживањима користи методе друштвених и других наука. Исто тако, *историја оператике* је доминантно историја, мање или више уопштених, конкретних искустава из праксе извођења операција, а мање историја развоја мисли (науке) о операцији, односно теорија о операцији као објекту проучавања. То су неки од разлога што су и језички искази којима се формулишу *норме практичне делатности* (условно – доктрина) више резултат анализе прошлих операција него што су резултат пројектовања перспективе, што је један од основних задатака науке.

У вези с наведеном тематиком постоје и многа питања која нису разматрана, на пример: компаративна анализа објекта – предмета и структуре теорије оператике у свету; спецификуми објекта – предмета оператике у односу на објект – предмет полемистике (ратна вештина) и других њихових дисциплина; опште и посебно у теорији стратегије, оператике и тактике; однос теорије и доктрине у оперативи; нове врсте операција и методи дејстава снага у њима; методолошки проблеми ратне вештине (полемистика) и њихов одраз на развој теорије и решавање проблема струке итд. То могу да буду посебни истраживачки задаци преко којих би се вероватно дошло до потпунијих одговора на нека питања из домена полемистике и њених субдисциплина, посебно оператике.

Закључак

Иако је развијена првенствено као доктрина (теорија струке) оператика код нас има релативно дугу традицију и већина припадника струке, осим као праксеолошку дисциплину, сматра је као примењеном, фактичком и нормативном научном дисциплином ратне вештине (полемистике). О узроцима и последицама таквог стања може посебно да се

говори, али генерације наших старешина поседују недвосмислена знања, ставове и „уверења“ о припремању и извођењу операција, без обзира на то како се тумаче: као највиши облик оружане борбе (борбена дејства) – двосмерни приступ, или као најцелисходније припремање и ангажовање снага у борбеним дејствима – једносмеран приступ. Теоријски фонд оператике код нас, ма колико он сматран доктринарним, не заостаје значајно за класичним теоријама о припремању и извођењу операција развијених оружаних снага у свету. То је одраз достигнутог степена развијености људског и материјалног чиниоца оружане борбе (рата), њиховог међусобног односа и односа са другим чиниоцима, као и чињенице да и „савременија“ гледишта о операцијама „улазе“ у нашу стручну и осталу јавност, истина не увек организовано-системски, већ често појединачно. Но, једна научна теорија се ствара дуго, уз непрекидно допуњавање њеног научно-методолошког фонда о објекту истраживања. Операције, као појаве и процеси у појави (борбена дејства) као што је оружана борба (рат), засигурно „заслужују“ научни приступ у тумачењу и, пре свега, пројектовању, поготову ако се узме у обзир реалност међународних односа у свету и, у оквиру тога, организација, развој и примена (потенцијално и егзистентно) војне силе.

Од тога да ли је или није оператика конституисана као наука (то важи за било коју другу дисциплину), зависиће организација научно-истраживачког рада и едукација кадра за подручје стварности које изучава (или треба да изучава) ратна вештина и њене стварне или потенцијалне (научне дисциплине). Зато нам се чини корисним да се разлике у ставовима ублаже и, за сада, оставе по страни, а целокупни научни и стручни ресурси усмере на изучавање како фундаменталних (теоријски, методолошки и други) проблема полемистике, тако и специфичних проблема припреме и извођења борбених дејстава и њихових пратећих активности у оружаној борби. У таквом опредељењу за решавање постојећих контроверзи које код нас прате ратну вештину као науку (и вештину) било би особито важно да се филозофске, методолошке и теоријске основе развоја ратне вештине освеже и оснаже, и да се, тако, на новим основама покуша решавање и актуелних проблема праксе (струка). Тиме би се убрзано решавали и проблеми научне (не)заснованости ратне вештине и њених субдисциплина.

Академик Михаило Марковић каже да се питање да ли је једна наука конституисана често представља у бивалентном облику: као да се на њега мора одговорити са да или са не. Дијалектичар који би дозволио могућност одговора и да и не био би ближи истини, али уколико би остао само на својој апстрактној шеми, дуговао би нам одговор: у ком смислу да а у ком не?³⁹ Зато је важан одговор на комплексно питање у ком смислу је оператика конституисана као научна дисциплина ратне вештине (полемистика), а у којем није. Осим тога, значајно је да се подстакну научни и стручни радници на свестра-

³⁹ Михаило Марковић, *Филозофски основи науке*, исто, стр. 19.

није и продубљеније бављење том тематиком и да се тако убрза процес решавања актуелних проблема војнонаучног рада уопште и, наравно, научне (не)конституисаности оператике.

Литература:

1. Група аутора, *Операције оружаних снага у ОНОР-у*, ЦВШ КоВ ЈНА, Београд, 1986.
2. Курочкин, *Методика војнонаучног истраживања*, ВИЗ, Београд, 1963.
3. Лидел Харт, *Мач и перо*, ВИЗ, Београд, 1985.
4. Михаило Марковић, *Дијалектичка теорија значења*, „Нолит“, Београд, 1971.
5. Јово Нинковић, *Настанак и развој ратне операције*, ВИЗ, Београд, 1984.
6. Јово Нинковић, *Теоријске основе оператике*, ВИЗ, Београд, 1985.
7. Мирослав Печујлић и Владимир Милић, *Методологија друштвених наука*, НИУ „Службени лист СФРЈ“, Београд, 1991.
8. Ричард Е. Симпкин, *Надметање у брзини маневра*, ВИНЦ, Београд, 1991.
9. Соколовски, *Војна стратегија*, ВИЗ, Београд, 1965.
10. Рајко Танасковић, *Увод у теорију операције општеномодног одбрамбеног рата*, ВИЗ, Београд, 1977.
11. *Војни лексикон*, ВИЗ, Београд, 1981.
12. Глигорије Зајечарановић, *Основи методологије науке*, „Научна књига“, Београд, 1977.
13. Жомини, *Преглед ратне вештине*, „Војно дело“, Београд, 1952.
14. Новак Милошевић, *Неки проблеми изградње методологије ратне вештине*, „Теорија и пракса ратне вештине“, бр. 16/1988.
15. Новак Милошевић, *Проблеми истраживања у ратној вештини*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 23/1991.
16. Радивој Нинић, *Језик ратне вештине*, „Војно дело“, бр. 4–5/1996.
17. Радивој Нинић, *Конзервативно и дијалектичко мишљење у теорији ратне вештине*, „Војно дело“, бр. 1/1997.
18. Станко Нишић, *Ратна вештина од заната до науке*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 23/1991.
19. Душан Вишњић, *Опсервације неких значајних теоријско-методолошких проблема ратне вештине*, „Теорија и пракса ратне вештине“, бр. 16/1988.
20. Стеван Стојановић, *О предмету и садржају оператике*, „Војно дело“, бр. 3–4/1993.
21. Радосав Шуљагић, *Развој савремене ратне вештине*, „Војно дело“, бр. 4–5/1996.
22. Радосав Шуљагић, *Иновирање структуре теорије наше ратне вештине*, „Војно дело“, бр. 2/1997.